

Kennis duurzame gewasbescherm

'Telen met toekomst' is een samenwerkingsproject van PPO en DLV. Doel is om de vaak gecompliceerde kennis uit het onderzoek samen met de kennis en ervaring van telers en gewasbeschermingsadviseurs bij alle telers te brengen en zo de toepassing van duurzame gewasbescherming te bevorderen. Praktijknetwerken zijn hierbij een belangrijke weg.

Ellen Beerling en teler Paul Jansen (links) luisteren en kijken naar de scoutingresultaten van adviseur Loek van Paassen.

TEKST EN BEELD: MARLEEN ARKESTEIJN In de glastuinbouw bestaan praktijknetwerken voor chrysanten, rozen, potplanten, komkommers en tomaten met zes tot zeven telers per groep. Deze groepen zijn zo samengesteld dat de telers qua regio en toeleverancier zoveel mogelijk van elkaar verschillen.

Eerst nulmeting

Binnen de praktijknetwerken is in 2003 een nulmeting gedaan op de deelnemende bedrijven om de situatie op het gebied van de gewasbescherming in kaart te brengen en te kunnen vergelijken met de daarop volgende jaren. De telers maken jaarlijks een gewasbeschermingsplan met hun adviseur en de PPO-onderzoeker, die coördinator is van het netwerk. Handvatten zijn de 'best practices' gewasbescherming die zijn opgesteld door onderzoekers van het PPO in overleg met telers. Hierin staan voor een groot aantal gewassen de belangrijkste geïntegreerde

maatregelen die een bijdrage kunnen leveren aan het verlagen van de milieubelastingen, maar nog niet (breed) in de praktijk zijn verspreid, omdat er nog knelpunten zijn.

Telers registreren behalve het gebruik aan chemische en biologische middelen ook energie, arbeid en productie. Per teelt worden het middelengebruik, de bedrijfs-economische resultaten en het effect van genomen maatregelen geanalyseerd. De bedoeling is om zo ieder jaar kleine stapjes vooruit te zetten en de geïntegreerde bestrijding verder te ontwikkelen.

Het project chrysant

Entomologe Ellen Beerling is coördinator van de groep chrysantentelers. De telers komen uit het Westland, de Zuid-Hollandse eilanden, de Bommelerwaard en Limburg.

Beerling en de andere sierteeltcoördinatoren (roos en potplanten) werken op het gebied van communicatie vaak samen

met het bloemisterijproject Strategie van LTO Groeiservice. Voor iedere vergadering - bij toerbeurt zijn de telers gastheer - leveren de deelnemers getallen in over hun middelengebruik. Beerling maakt hiervan overzichten met daaraan gekoppeld de onkosten. Deze vormen de basis van de discussie.

Ook zorgt ze voor de laatste resultaten van eigen proeven of proeven van collega's. Telers geven terugkoppeling, zodat er tweerichtingsverkeer tussen de telers en het onderzoek ontstaat.

Het al dan niet inzetten van biologische bestrijders is een belangrijk onderwerp. Dit is één van de 'best practices' waarvan milieuwinst wordt verwacht. "Tot voor kort werd er nauwelijks geïntegreerd geteeld, maar het houdt telers wel bezig. Niemand houdt van spuiten. Niet alleen vanwege het imago, maar zeker ook vanwege het risico van resistentie. Telers zijn zich bewust dat er iets moet veranderen, maar zien nog veel knelpunten.

ing overdragen aan collega's

Het project is bedoeld om die obstakels te signaleren en terug te koppelen naar het onderzoek, zodat die mogelijk weggenomen kunnen worden.”

Uitzetten natuurlijke vijanden

In 2004 hebben drie telers natuurlijke vijanden ingezet. Een van hen doet ook mee aan de PT-praktijkproef van Syngenta en toeleverancier van Iperen. De andere twee deden het zelf al onder begeleiding van hun adviseurs. Dit jaar zijn nog twee telers gestart met uitzetten van natuurlijke vijanden, gestimuleerd door de praktijkervaringen. Eén teler in de groep zet geen natuurlijke vijanden uit, maar zit wel laag in zijn middelenverbruik, omdat hij er heel efficiënt mee omgaat.

Binnen de groep wordt veel gepraat over natuurlijke vijanden, gevolgde strategieën, welke bestjes wel en niet, hoeveel, wanneer, etc.

Een ander belangrijk onderwerp is chemische bestrijding, waarvan spuittechniek een belangrijk onderdeel is. “Een nieuwe ontwikkeling is de zakpijp, die van onder naar boven spuit, waardoor de spint beter geraakt wordt. Zo'n technische ontwikkeling krijgt veel aandacht. Er is ook regelmatig discussie over ervaringen met en effectiviteit van biologische middelen (GNO's). Er is duidelijk belangstelling voor deze middelen omdat ze vaak milieuvriendelijk zijn, maar er zijn ook negatieve ervaringen.”

Gaas in de luchtramen is een 'best practice' waarvan verwacht mag worden dat het veel insectenproblemen buiten de deur kan houden. De telers staan er niet om te springen, omdat ze problemen met het klimaat en daarmee Japanse roest verwachten.

Het project tomaat

Virologe Ineke Stijger is coördinator van de groep tomatentelers. Zij doet veel onderzoek naar het pepinomozaïekvirus in tomaat en werkt nauw samen met adviseurs en de gewascommissie tomaat. De telers komen uit het Westland, Oost-Brabant, Zeeland en één van de Zuid-Hollandse eilanden. Ze telen ieder een ander segment van tomaat: tros, los, fijn en grof. Een teler vanuit de landelijke tomatencommissie zit ook in de tomatengroep, waardoor een grote groep bereikt wordt.

Beerling, Jansen en Van Paassen evalueren het gewasbeschermingsplan 2004 en stellen het plan voor 2005 op.

Beurtelings worden de bedrijven bezocht. Voorafgaand aan een bijeenkomst verzamelt Ineke via de mail de ervaringen van de telers over de afgelopen periode voor een goed beeld van het uitzetten van de natuurlijke vijanden en het middelengebruik.

De bijeenkomst start met een discussie over biologische en chemische gewasbescherming aan de hand van deze inventarisatie. Discussiepunten zijn het al dan niet preventief inzetten van natuurlijke vijanden, een chemische aanpak en de consequentie van beiden. “Het Oost-Brabantse bedrijf heeft weinig last van wittevlies. Hij zet zijn natuurlijke vijanden vrij laat in en heeft alles toch prima onder controle”, merkt Ineke op.

Minder middelen

“Alle telers willen persé minder middelen gebruiken. Een van de deelnemers levert zijn tomaten onder de naam Skyline aan het merk FresQ. Hij zet een overmaat aan natuurlijke vijanden in, omdat voor levering onder deze merknaam absoluut geen gewasbeschermingsmiddelen mogen worden gebruikt.”

Tweede ingrediënt van de dag is de behandeling van een onderwerp, waarvoor een spreker wordt uitgenodigd. Telers dragen deze onderwerpen zelf aan.

“Bij een van de bijeenkomsten is bijvoorbeeld Jos Wubben, projectleider van de beheersstrategieproef in tomaat, uitgenodigd. De ideeën uit de discussie heeft hij,

waar mogelijk, meegenomen in de proef.”

Een ander onderwerp was botrytis. “Eén teler doet een proef met blad snijden vroeg op de dag. Dit in tegenstelling tot sommige anderen die de hele dag door blad snijden.”

De volgende bijeenkomst gaat over de DNA multiscan. Dit is een multiplex methode, waarmee verschillende pathogenen, zowel schimmels als bacteriën, tegelijk in een monster getoetst kunnen worden. Omdat de toets in een vroeg stadium al pathogenen kan aantonen, zou het mogelijk moeten zijn om uiteindelijk minder gewasbeschermingsmiddelen te hoeven gebruiken.

Binnen de tomatenteelt is al veel ervaring met geïntegreerde gewasbescherming. “Telers zijn in voor nieuwe dingen. We gaan bijvoorbeeld de nieuwe roofmijt Amblyseius swirskii bij drie telers uitproberen. De telers scouten zelf, maar vanuit PPO gaan we ook bij de bedrijven langs om te scouten.”

SAMENVATTING

Doel van het project 'Telen met toekomst' is om kennis van onderzoek, adviseurs en telers via praktijknetwerken bij zoveel mogelijk telers te krijgen om daarmee de toepassing van duurzame gewasbescherming te bevorderen. Bij het praktijknetwerk tomaat wordt onder andere de introductie van de nieuwe roofmijt Amblyseius swirskii uitgeprobeerd. Bij chrysant is er veel aandacht voor geïntegreerd telen.